Opłatę pocztową
uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12, m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграніцы ўдвая даражэй.
Перамена адрэса 30 грошы.
Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукована га залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош, і на 4 стр. 15 гр., за радок пятыту ў 1 шп

№ 34. Вільня, Субота, 16-га траўня 1925 г. Год I.

Беларусь у будучай вайне.

У пачатку красавіка с. г. польскі ваенны міністар ген. Сікорскі надрукаваў у журнале „Tygodnik Ilustrowany“ стацьцю пад загалоўкам: „Kresy a mocarstwowe stanowisko Polski“, у якой вызначае роль Беларусі ў будучай вайне між Польшчай і яе ўсходнімі суседзямі.

„Гэта—піша ген. Сікорскі аб Беларускіх і Украінскіх землях—абаронны абшар, на якім ад вякоў разыгрывалася абарона гаспадарства ад нападаў з Усходу, абшар, самая прасторнасьць якога засланяла ядро Рэчыпаспалітай, даючы ей магчымасьць сабраць патрабныя сілы, каб расправіцца з наездам. Падзелены шырокай балоцістай пустыняй надпрыпецкай абшар гэты, а з ім і ўсе шляхі ўсходняга наезду, дзеліцца на два галоўныя тэатры вайны: паўночны і паўдзённы. Гэта дае слабейшаму магчымасьць шукаць разьвязкі на адным з іх, здабываючы—цаной утраты тэрыторыі—час, неабходны на другім. Бо калі хвалі наезду пераліюцца цераз унутраную граніцу гэтага абшару і зьліюцца пад Берасьцем—стратэгічнай сталіцай Рэчыпаспалітай, дык тады генеральная бітва над Віслай мусіць даць адказ на пытаньне: быць, ці ня быць. Гэтак было ў 1794 годзе і адказ выпаў пад Мацеёвіцамі. Гэтак было і ў 1920 годзе: адказ дала варшаўская апэрацыя.

„Часьць сказанага абароннага абшару на ўсходзе, якую мы дзержым сяньня ў сваіх руках, дае нам магчымасьць выкарыстаць геаграфічныя ўласьцівасьці заходніх часьцін былага Вялікага Князьства (Беларуска-Літоўскага!—*Рэд.*), Валыні і Падольля дзеля элястычнай і рухомай абароны і шукаць разьвязкі, пакуль ня будзе загрожана сэрца Польшчы“.

Вось, як прадстаўляецца роль Беларусі ў будучай вайне з пагляду польскага генеральнага штабу: *тут вызначана мейсца дзеля разьвіцьця ваенных падзеяў.*

Зусім гэтак сама глядзіць на Беларусь і другая старана ў спадзяванай аружнай расправе—галоўнае камандаваньне СССР.

Вось, якую вестку падаюць з Менску польскія газэты:

„Главнакамандуючы заходняга фронту Тухачэўскі сказаў на зьезьдзе радаў Беларусі прамову аб стратэгічных пэрспэктывах у выпадку вайны з Польшчай. Паводле заявы Тухачэўскага, Радавая Беларусь — гэта тэрыторыя, на якой адбудуцца першыя ваенныя сутычкі чырвонае арміі з арміямі заходня-эўрапэйскімі. Дзеля гэтага СССР павінена трымаць на Беларусі даволі сільную армію. Паводле слоў Тухачэўскага, Польшча лічыць плян Пілсудскага—паход на Кіеў — абмылковым, і ў будучай вайне галоўны ўдар будзе скіраваны на Радавую Беларусь.

„Усё гэта вымагае вялікае падгатоўкі і дзеля гэтага неабходна стварыць падставы для істнаваньня магутнае арміі. Перад усім трэба пабудаваць казармы для войска і наладзіць прамысловасьць дзеля ваенных мэт.

„Прамову сваю Тухачэўскі закончыў ваяўнічымі славамі: „Калі польскія паны папрабуюць увайсьці на тэрыторыю Радавае Беларусі,—дык гэта будзе іх апошні хаўтурны марш“.

Стаўляючы побач заявы польскага міністра і радавага главнакамандуючага, мы бачым, што яны дапаўняюць адна адну: *калі Польшча возьме ваенную ініцыятыву ў свае рукі, яна нападзе на Усходнюю Беларусь; калі СССР,—дык чырвоныя арміі, як і ў 1920 годзе, пойдуць на Варшаву праз Заходнюю Беларусь.*

Вось і адказ на пытаньне аб ролі і мейсцы Беларусі ў выпадку вайны між Польшчай і СССР: *яна будзе галоўным тэатрам вайны*, бо ад таго, які будзе вынік першых баёў на Беларускай зямлі, акажацца залежным *увесь далейшы ход і аканчальная разьвязка аружнага змаганьня.*

Гэтая няўхільная пэрспэктыва павінна быць пакладзена беларускімі палітыкамі і культурнымі дзеячамі ў аснову ўсяе іхняе працы.

Мінулая вайна паказала, як ваенныя падзеі вынішчаюць край, дзе яны адбываюцца,—паказала, што той, хто ў часе вайны пакідае родны кут, павінен лічыцца з вельмі сумным вынікам гэткага „бежанства“: назад яму ужо *трудна вярнуцца...* І калі гэтак дзеецца з адвечнымі жыхарамі краю, якія ўрасьлі ў родную глебу ўсімі сваімі каранямі, — дык ваенны віхор ужо да-чыста вымятае ўсе наносныя, чужыя гэтаму краю элемэнты, як гэта мы бачылі хаця-бы ў 1920 годзе ў „чыста польскай“ Вільні.

Вось-жа, каб Беларусь пасьля вайны не аказалася „ачышчанай“ ад беларусаў пустыняй, у якой магло-бы разрастацца прынесенае ветрам чужое насеньне,—трэба нам па магчымасьці *паглыбляць свае карані ў роднай зямлі*, трэба ў галоўных цэнтрах яе, дый па ўсенькім краю тварыць свае нязьнішчальныя „пляцоўкі“ — пляцоўкі перад усім *культурныя і эканамічныя*, якія перетрывалі-бы пры ўсякіх зьменах і ў цяжкую часіну былі *падставай дзеля самапомачы* нашага народу. І сяньня больш, чым калі, мы, ня гледзячы на зусім яўныя і пляновыя перашкоды, спатыканыя ў гэткай працы ў Заходняй Беларусі, павінны ўсе сілы свае кіраваць да *самаарганізацыі нашых народных масаў*, да *пераўтварэньня іх у аднаслітную, суцэльную глыбу, якое ня скрышыў-бы ніякі ўдар звонку!*

Прамова дэп. Ф. Ярэміча.

на паседжаньні Сойму 30. IV. 1925 у часе дыскусіі аб бюджэце Мін. Унутраных Спраў.

Высокая Палата!

Колькі разоў чулі мы з гэтае высокае трыбуны ад усіх партыяў—і правых, і левых—аб супакаеньні „Крэсаў“, аб направе і магчымых адносінах і варунках жыцьця. Ня гледзячы на тое, што справу гэтую абгаварывалі вельмі шырока — і ў бюджэтнай камісіі, і тут на пленуме, ды што маем вельмі многа дактароў ад пацыфікацыі „Крэсаў“, бо ажно чатырох, — мы, на жаль, адчуваем толькі адно: іменна, „моцную руку“ і запраўды слабую галаву! А што такое слабая галава, гэта бачым на дзеле, бо нямашака пуцяводнае мысьлі і затым няма ані направы „Крэсаў“, ані ўспакаеньня, як гэта даводзіцца часамі чуць і ў гэтай Высокай Палаце.

Калі будзем гаварыць аб адміністрацыі ў цэласьці, дык сьмею заявіць, што ўва ўсей адміністрацыі Польскае Рэчыпаспалітае пануе анархія. А што гэтая анархія пануе, дык ёсьць на тое дзьве прычыны.

Першая—тая, што Урад абсалютна не зварачвае ўвагі сваей на тое, што мае перад сабой канстытуцыю, што абязаны выпаўняць яе і стаяць на варце літары права. Урад з усім гэтым ня лічыцца, усе пастановы Сойму для Ураду неабавязковы. А калі гэтак паступае Урад і вышэйшая цэнтральная ўлада, дык гэтым самым зьяўляецца неабавязкавымі для паноў ваяводаў і старостаў загады Рады Міністраў. І ўсьцяж паўтараюцца факты, што гаспадаруе ня Урад, ня п. міністар унутраных спраў, а **гаспадаруе ў Польшчы паліцыянт і выўядоўца.** Вось-жа, Панове, калі сёньня чуем усьцяж аб небясьпецы бальшавізму з Усходу, дык даруйце, але я скажу, што ў Польшы бальшавізм ужо істнуе, толькі гэты бальшавізм горшы: бо, як быў тут бальшавізм у 1919 і 1920 гадох, дык была „ўлада на мясцох“, а ў Польшчы сучаснай гаспадаруе паліцыянт і выўядоўца, гаспадаруе Мурашка. Калі Расея мае Дзержынскага, дык мы маем Рутковскага і Божэнцкага, і яны, а ня міністар Смульскі ані Ратайскі, гаспадаруюць у Польшчы.

Гэта адно. Другое-ж—хачу зьвярнуць увагу йшчэ на колькі такіх выпадкаў, якія паказуюць, што пастановы Сойму, ці камісіяў зусім не абязываюць паноў міністраў. Прыпомнім сабе дыскусію ў адміністрацыйнай камісіі аб сьпешнай прапазіцыі аб вынятковым стане. Паны міністры Тугутт і Ратайскі прыйшлі і сказалі: вынятковага стану сяньня не дамагаемся, ня хочам заводзіць вынятк. стану на „Крэсах“. (**Гол.**: і гэтак сталася!).—Не, сталася інакш! Гэта вам толькі здаецца напагляд. Бо мы бачым, што Урад, ня гледзячы на прынятыя камісіяй кольківадцаць пунктаў аб зьмене генералваяводаў ад гадаваньня галубоў і будаваньня фортаў у дварох, аб дапамозе народу ў гаспадарцы і адбудове, ды інш., — Урад гэных пастановаў камісіі дагэтуль ня споўніў. Былі йшчэ далей сягаючыя прапазіцыі меншасьці камісіі,—але ніводнае з гэтых пастановаў Урад не выпаўняў. Наадварот, Урад парупіўся аб тое, каб **на дзеле завясьці вынятковы стан на „Крэсах“**, толькі не хацеў павесіць гэткае вывескі, што **дзеля панаваньня над „Крэсамі“ патрэбен вынятковы стан**, бо гэта блага адбілася-бы на адносінах Эўропы да Польшчы! І што-ж Урад завёў? Перад усім **завёў даразныя суды**, другое—**расквартэраваў войска**, трэцяе — забараніў рабіць усялякія сходы...

Далей, Панове,—гэты Урад дае беларусам і ўкраінцам магчымасьць падаваць школьныя дэкларацыі, але за тое, што нехта адважыцца склікаць двух-трох людзей, дык яго садзяць у вастрог на тэй падставе, што на дзеле істнуе вынятковы стан. Вось, гэта называецца „пацыфікацыя Крэсаў“, паны міністры!

Гаварылі тутака, што дэпутаты займаюць вельмі многа часу пану міністру сваімі інтэрпэляцыямі, даволі часта беспадстаўнымі. Вось-жа пазволю сабе падаць некалькі фактаў. Бо, калі Урад, як я ўжо сказаў, ня лічыцца ня толькі з паасобнымі дэпутатамі, якія падаюць інтэрпэляцыі, але і з пастановамі Сойму, дык само сабой разумеецца, што п. міністар Ратайскі ня будзе лічыцца з нейкім там беларускім ці ўкраінскім дэпутатам! І, калі фактычна чорным на белым даведзена, што ў нас адбываецца катаваньне насяленьня, — дык ён адказвае, што на дзеле надужыцьце не ўстаноўлена, дык ён ніякага загаду ў гэтым кірунку выдадь ня можа. Вось фактычны адказ Ураду! Беларускі Клюб за паўтрацця года падаў нешта каля

200 інтэрпэляцыяў, і ня было ніводнага адказу, у якім п. міністар сказаў-бы, што стаўся годны кары выпадак, і віноватага пацягнулі да адказнасьці (**Голас:** бо ня было!). Я зараз-жа дам прыклады. Калі было ня так, дык вось тут у салі ёсьць калега Зьвежыньскі. Паклікаюся на яго, як на аўтарытэт. У 1923 годзе мы былі ў падкамісіі, выбранай адміністрацыйнай камісіяй дзеля праверкі надужыцьцяў на „Ўсходніх Крэсах". Былі мы ў Марцінканцах, дзе ўсе сьцьвярдзілі факт катаваньня люднасьці камандантам Кухэйдай (—п. калега Зьвежынькі пэўне не адмовіць пацьвярдзіць гэта). Кухэйда загадваў разьдзяваць людзей дагала, загадваў другім катаваць іх, а сам піў гарэлку і іграў на балалайцы. Былі дапрошаны 200 сьведкаў. (У салі крыкі і вясёласьць). Вы, паны, сьмеяцёся, дык гэтым самым адказваеце маральна за тыя мукі, якія церпіць беларускі народ!—А пан, вось п. міністар дае адказ, што на падставе вынікаў сьледзтва ў гэтай справе не знайшоў асновы дзеля якіх-колечы далейшых загадаў! (**Голас:** Кухэйда выдалены). Ня выдалены, а сам падаўся ў адстаўку. Але за крыўды і мукі гэтае беларускае люднасьці... (**Голас на правіцы:** Кажэце аб Пружанах!). Зараз скажу. Староста Ноэль з'арганізаваў банды, каб нападалі на беларускіх дэпутатаў. Вось, гэта ёсьць гаспадараваньне на „Крэсах"!

П. калега Рымар казаў, што нямашака беларускае народнае школы, бо люднасьць гэтае школы ня хоча. Чытаў я навет у заграмічных газэтах аб тым, што вось, бачыце, беларускі народ ня хоча сваей школы, бо не заклала яе, а там, дзе насяленьне таго жадала, ёсьць некалькі ўрадавых школ. Але я папытаюся ў п. міністра: **за што ён пасадзіў у Слонімшчыне вучыцялёў у вастрог? Ды за беларускую школу! Шасьцёра вучыцялёў ярываных школаў пасадзілі за рашотку за тое, што асьмеліліся адчыняць беларускія школы, — ды яны сядзяць па сёньняшні дзень за адчыненьне беларускіх пачатковых школаў, якія ўтрымліваліся коштам сялян. Урад не пазваляе на гэта і садзіць вучыцялёў у вастрог.**

А цяпер далей. Калі будзем гаварыць аб некаторых заграмічных эфэктах, аб якія фактычна тутака йдзе,—дык п. міністар мае многа спрытных людзей у Вільні. Тамака адкрылі ігорны прытон і займаліся ў ім полёнофільскай палітыкай, — ды некаторыя з паліцыянтаў у яго сядзяць у крыміналe. Уся гэтая „пацыфікацыйная" гісторыя на „Крэсах" за апошнія чатыры месяцы, калі маем чатырох ці больш „дактароў", зводзіцца да таго, што ў Вільні адчынілі ігорны прытон. І пасьля кажуць: усё ў парадку, бо беларуская люднасьць ідзе разам з польскім урадам, супрацоўнічае і г. д. Але, як гэны прытон зачынілі, бо ўжо і грамадзянства ў Вільні пачало крычаць,—дык, адначасна з арыштамі беларускіх вучыцялёў, п. Рачкевіч і ген. Янушайтіс знайшлі магчымасьць зацьвярдзіць для п. Павлюкевіча бюджэт у ліку 12.000 злотых, што месяц. І на гэта, Панове, грошы ёсьць, а на школы беларускія—няма. Дык мы вось ня можам плаціць падаткі! (**Голас:** На беларускіх правакатараў!)

А цяпер, Панове, пяройдзем далей. Вось сьвежы абразок да адпае інтэрпэляцыі. Два вучні беларускае гімназіі былі скатаваны; у абодвух папопаліся барабанныя балонкі ў вушах, і яны па сёньняшні дзень асталіся глухімі. Мы зьвярнуліся да дэлегата Ураду ў Вільні, п. Рачкевіча, і пан Рачкевіч кажа, што надужыцьцяў ня выкрылі і няма ніякае падставы цягнуць да адказнасьці тых паліцыянтаў, на якіх было паказана. Ня гледзячы на тое, што п. Рачкевіч даў гэткі адказ,—пракуратура, аднак-жа, пасадзіла гэных паноў (паліцыянтаў) у вастрог, распачала процэс і працэс, і яны па сёньняшні дзень сядзяць за рашоткай. Калі-ж беларуская газэта напісала аб гэтым, дык п. Камісар Ураду на места Вільню загадаў сканфіскаваць яе. Паны бачыце, што робіцца!

Калі вы, Панове, хочаце паслухаць аб гэтых катаваньнях, дык ураз аб іх скажу. Дый па сёньняшні дзень мы, прадстаўнікі беларускага народу, мелі магчымасьць тут, у Высокім Сойме, з гэтае высокае трыбуны выказваць нашы жалі і балячкі,—толькі-ж Высокі Сойм дайшоў да таго, што можна датасаваць прыказку: па тое істнуюць законы, каб іх абхадзіць,—бо вось у Сойме істнуе наказ, каб можна было часамі хадзіць навакол яго. Па паўгода ляжаць нашыя сьпешныя прапазіцыі, і мы ня маем магчымасьці сказаць аб гэных катаваньнях.

Хаця мы маем вельмі шмат чаго сказаць аб істоце і самога бюджэту міністэрства ўнутраных спраў, абходжу гэтае і дазволю сабе прачытаць некаторыя адрыўкі аб гэных катаваньнях.

У мяст. Красным, Вялейскага павету, **замучылі на сьмерць** селяніна Антона Войтовіча з вёскі Сычавічы, Радашкоўскае гміны, Вялейскага пав. Душагубства гэнае сталася пры такіх абставінах. У канцы студня с. г. жаўнеры Х баону пагранічнікаў заарыштавалі селяніна Антона Войтовіча з в. Сычавічы, Радашкоўскае гм., Вялейскага пав. Арыштаванага адаслалі на пастарунак Х баону пагранічнікаў у м. Красным, гдзе жаўнеры ў нячуваны ў гісторыі спосаб катавалі Войтовіча, і пануючыя ўлады ўчынілі забойства. Дапрос арыштаванага быў прыкладам дзікога зьдзекаваньня пагранічнікаў у мундзіры польскага жаўнера над безабаронным вязьнем. Яму было зроблена 35 ран, жывому чалавеку выпусьцілі кроў, катавалі і білі, пакуль той нешчасьлівы не сканаў у руках катаў. Спалохаўшыся вынікаў сваёго „дапросу", жаўнеры аддалі астылы ўжо труп у рукі акалічных сялян дзеля пахаваньня. Лекарскі агляд выкрыў **35 цяжкіх ран**, учыненых Антону Войтовічу пагранічнікамі. Апшалеўшая жана не магла пяражыць гэткага ганебнага забойства яе мужа і памерла 8 лютага с. г., пакінуўшы двое дзетак—круглых сірот.

Каб мець прадстаўленьне аб спосабах катаваньня, тасаваных 10 баонам пагранічнае варты і даведуўшых уканцы да душагубства,—пяройдзем да другога факту, ахвярай якога стаўся б. вучыцель Сыльвэстар Беганскі, каторы аднак астаўся жывы, ня гледзячы на ўчыненыя яму зьверскія зьдзекі, катаваньне і мукі.

„23 сьнежня 1924 году да Сыльвэстра Беганскага, які жыве ў вёсцы Кастыкі, Касьцянеўскае гміны, Вялейскага пав., прыехалі ўланы з афіцэрам на чале і з вывядоўцам. Яны абступілі дом і гаспадарку і ўвайшлі ў гумно, дзе тады малацілі збожжа. На самым пачатку было заяўлена, што Сыльвэстар Беганскі і яго сястра заарыштаваны. Пасьля быў зроблены падробны вобыск, які нічога абцяжаючага ня выкрыў; забралі „dowody osobiste" Беганскага і яго сястры, амэрыканскія дакуманты, вайсковую кніжку, выданае Беганскаму пасьведчаньне, што ён быў настаўнікам ад 1908 да 1912 году і інш. У часе вобыску прапалі раменныя лейцы, лейцы з шнуроў, сякера, кашуля і мяшок.

„На адбытай рэвізіі арыштаваных адаслалі ў двор Сэрвэч, у 3 кілямэтрах. Разам з імі вялі яшчэ нейкага іншага заарыштаванага чалавека.

„24. XII. 24 арыштаваных адправілі ў м. Краснае, у давудзтва 10 баону пагранічнікаў; апошняе памясьціла Беганскага ў вартоўні, а сястру яго ў канцылярыі.

„25. XII. ўвечары С. Беганскі чуў голас сваей сястры, што была побач з вартоўняй. Чуў гутарку яе, пасьля сьмех, пасьля сьлёў, а ўрэшце плач. Аказалася, што яе паілі гарэлкай. Нараніцы 26.XII ізноў было чуваць плач і крык яго сястры. Аказалася, што ёй заганялі шпількі пад пазногці на нагах, рвалі валасы на галаве, дамагаючыся, каб падпісала пратакол, які напярэдадні ўжо быў прыгатаваны.

„26. XII ўвечары забралі Беганскага з вартоўні, ды завялі ў канцылярыю, дзе была перш яго сястра. У канцылярыі быў гэны самы заарыштаваны, што ехаў разам з ім. Гэта быў сяржант 10 баону па прозьвішчу Ундо (Мундо). Хутка прыйшоў другі сяржант і пачаў пытаць у Беганскага, ці ведае ён таго арыштаванага сяржанта. Беганскі адказаў, што ня ведае. Зараз была прыведзена ў канцылярыю сястра Беганскага, якая сказала, што гэны чалавек ехаў разам з імі, ды што называлі яго „Стасік". Пасьля гэтае заявы сястру вывялі з канцылярыі і прыступілі да далейшага дапросу Беганскага: пачалі яго біць па шыі—перш рукамі, пасьля і рэвальвэрамі, трымаючы арыштаванага, каб ня ўпаў. Ад болю і ўстрасеньня галавы арыштаваны ня мог адказваць на пытаньні, задаваныя яму сяржантамі. Пасьля $1^1/_2$—2-гадзіннага гэткага біцьця чалавека, яго разьдзелі да гала, палажылі на зьбітую з дошчак лаву, зьвязалі рукі й ногі ды пачалі біць кіямі. Мала таго, кіі замянілі зялезнай палкай, скручанай з тэлеграфнага дроту і салдацкай лапатай, якімі доўга білі арыштаванага". (**Голас на правіцы:** Гэта дзеецца ў Расеі, а ня ў нас!). На жаль, гэта дзеецца ў Польшчы, а не ў Расеі!—„Каб няшчасьліву ня мог крычэць, „Стасік" намачыў у вадзе ганучы арыштаванага і замкнуў імі горла яго. Калі зьвязаны і абясьсілены Беганскі ня мог ужо крычаць, дык зьверскім спосабам білі яго ў пяты зялезнымі кіямі і дротамі, ды дошкай, адарванай ад лавы. Катаваны ўтраціў памяць; калі памяць пачала варочацца да яго, дык угледзіў сябе ляжучы на падлозе. Тады каты пачалі вымагаць у Беганскага, каб паказаў на каго-небудзь з учасьнікаў нападу на м. Ільлю. Арыштаваны кляўся, што нічога аб гэтым ня ведае. Каты ня спыніліся на гэтым: зьвязанага чалавека колькінадцаць разоў падымалі з падлогі і кідалі на зямлю, пасьля палажылі на драўляную канапу і пачалі ізноў біць у пяты кіямі, зялезнымі дротамі, дошкай і лапатай. Катаваны ўтраціў памяць і цераз нейкі час, як яго аблілі вадой, пачаў варочацца да яе. Калі вярнулася памяць, арыштаваны пачуў сільную боль у нагах, якія, спухшы, выглядалі, быццам калоды, сільную боль у сёдрах і сярэдзіне. Ня магучы вытрымаць з болю і саслабеўшы, Беганскі зваліўся з канапы на зямлю. Тады пачалі ў яго дамагацца інфармацыяў аб нападзе, а пасьля сержант разьвязаў яму рукі на сьпіне і зьвязаў на грудзях, ды сказаў „Стасіку" прынесьці дзьве новыя палкі (усе старыя ўжо ляжалі на падлозе паламаныя). Ізноў яго падымалі ўверх і кідалі аб падлогу, а пасьля білі кіямі па нагах, сярэдзіне і рэбрах. Беганскі ўтраціў памяць трэці раз".

Не магу далей чытаць, Панове, бо ўжо мой час мінае,—але дадам, што ўжо трэці месяц чалавек гэты ляжыць у пасьцелі. (**Голас:** гэта ўсё будзе праверана!). Калі ласка. Гэта адно,—а другое: **сьледчы судзьдзя звольніў яго!** Вось, як дзеецца.

У заключэньне скажу яшчэ некалькі слоў аб генарале Янушайтісу. Вось, Панове, што сягоньня дзеецца. Ня ведаю, ці гэта пан міністар, седзючы за сталом, пакрытым зялёным сукном, загадвае такія рэчы, як **рабіць прост аблаву на беларусаў.** Калі робіць гэта п. міністар, — той, што павінен стаяць на варце канстытуцыі,—дык гэта скандал! А калі робіць гэткі пан генарал Янушайтіс, які проста дзеля таго, каб стэрарызаваць насяленьне, арыштоўвае тысячы людзей і садзіць у вастрогі бяз ніякае падставы, а сьледчы судзьдзя цераз 2—3 тыдні звальняе іх,—дык, пане міністар, такімі мэтадамі, Панове, не супакоіце „Крэсаў". Пры такіх мэтадах, пане міністар, **народ наш на гэты тэрор, на гэты ўціск адкажа адпорам,** бо чым больш ўціск, тым больш і адпор,—і гэтым ня ўдасца стэрарызаваць наш народ і перашкодзіць арганізацыі яго. **Мы сяньня ня клічам да паўстаньня, але кажам: больш адваг і вытрываласьці, і мы здабудзем належных нам правы!**

З увагі на ўсе прыведзеныя тутака факты, міністэрства ўнутраных спраў зьяўляецца не міністэрствам унутраных спраў, **але міністэрствам паліцыі, міністэрствам катаваньня беларускага народу.** І за бюджэт гэтага міністэрства сваіх галасоў не дамо.

Важнейшыя здарэньні.

У Польшчы.

Да працэсу ўкраінскіх дэпутатаў.

Усе тры ўкраінскія дэпутаты, засуджаныя судом у Роўным, асталіся на волі пад залогам: Васынчук — 300 зл., Казіцкі—100 зл., Чучмай—500 зл. Яны падаюць апеляцыю.

Выбух у львоўскім унівэрсытэце.

11/V ў палове дзевятай гадзіны ўвечары ў гмаху львоўскага ўнівэрсытэту стаўся страшэнны выбух, які зруйнаваў шмат памяшчэньняў гмаху.

Экспэрты і паліцыя шукаюць прычыны выбуху, але дагэтуль яшчэ ня можна ўстанавіць, ад чаго стаўся выбух.

Ізноў замах на цягнік

12/V на шляху між Тчэвам і Хойніцамі (гданскай дырэкцыі) знойдзены наваленыя на рэльсы каменьні. Цягнік затрымалі, папярэдзіўшы катастрофу.

Прысуд даразнага суда.

Прысудам даразнага суда ў Валадзімеры-Валынскім засуджаны трое на 15 гадоў катаргі за ўчасьце ў „дывэрсыйна-камуністычнай бандзе".

Масавыя арышты ў Валыншчыне.

Польскія газэты пацьвярджаюць інфармацыі аб масавых аблавах і арыштах у Валыншчыне. Захоплены паліцэйскімі „браўнямі" аж 466 асоб, з якіх аддадзены пракуратуры 258...

Нарэшце адбылося!

Некалькі разоў адкладанае паседжаньне „Крэсавай Сэкцыі" палітычнага камітэту Рады Міністраў нарэшце адбылося.

Разглядаліся ўрадовыя праекты, маючыя ашчасьлівіць „Крэсы".

Камісар Пёнткевіч застаецца.

Прадаўжаецца „сьледзтва" (?) аб дзеяльнасьці палітычнае паліцыі м. Варшавы. Паны вышэйшыя паліцыянты „рэвізуюць" сваіх ніжэйшых таварышоў. І вынікі гэтага „сьледзтва" ўжо ёсьць: камісар Пёнткевіч—начальнік варшаўскай палітычнай паліцыі, што рабіла разам з Траяноўскім правакацыйныя бомбы, — астаецца на службе...

Кароль Польскі — знойдзены!..

Амэрыканская газэта „New-Iork Herald" паведамляе, што на зьезьдзе польскіх манархістаў у Пазнані пастаноўлена прызнаць і запрасіць прынца Сыкста Пармскага на афіцыяльнага кандыдата на польскі каралеўскі трон...

Пан Cat з віленскага „Słowa" можа цяпер спаць спакойна: Польшча ўратавана на вечныя часы!..

Скандальны канец скандальнага інтэрвью.

На інтэрпэляцыю клюбу П. П. С. у справе скандальнага інтэрвью (размовы) ваеннага міністра ген. Сікорскага ў парыжскай газэце — атрыманы ад ураду гэткі ня менш скандальны адказ, падпісаны міністрам замежных спраў п. Скшыньскім.

Пан міністар Скшыньскі, ведамы ўжо нам з боку сваей „высокай праўдзівасьці", сьцьвярджае, што ніякага такога „інтэрвью" генарал Сікорскі ў газэту не даваў... Што-ж датычыць „думак і „фактаў", якія аказаліся ў гэтым інтэрвью, дык яны аснаваны на... размове ген. Сікорскага з прадстаўніком газэты „Matin". Дзеля таго тое, што надрукавана ў газэце,—няточна, перароблена, а часткай—у лічбах — нязгодна з праўдай (!)...

Ці-ж мог зрабіць гэткую нялоўкую рэч спраўны супрацоўнік паважнай французскай газэты? Ведама, што не.

Дый сам-жа п. міністар сьцьвярджае ў сваім адказе, што гатовы да друку тэкст „размовы" (значыць, іменна і точна: wywiady—interwew!) быў карэктным супрацоўнікам газэты прадстаўлены ў польскае пасольства і там афіцыяльна зацьверджаны...

П. Міністар кажа, што зацьверджаны ён ня самым п. Сікорскім, але „крэсавым агентам" пасольства. Але гэты „крэсавы агент", як раскрывае „Robotnik", гэта-ж сам кіраўнік польскага прэсавага бюро ў Парыжу—п. Шпотаньскі!..

Дык можа-б можна было трэбаваць, каб гэты „кіраўнік" польскага агенства ў Парыжу ведаў, сколькі ў Польшчы дывізыяў ці кавалерыі, а не „зацьвярджаў" „лічбаў, нязгодных з праўдай", паданых ад імя польскага ваеннага міністра?!.

Перамога радыкалаў у Францыі.

У Францыі закончыліся выбары ў мястовыя і гмінныя самаўрады, якія далі вялікую і бясспрэчную перамогу лявіцы—тым самым радыкалам, што стварылі сучасны французскі ўрад.

Аб разьмерах гэтай перамогі можна судзіць з апублікаваных ужо, але яшчэ неаканчальных даных.— Напрыклад: у 379 найвялікшых местах Францыі выбраны: 1 камуніст, 8 сацыял-рэспубліканцаў, 10 кансэрватараў, 13 радыкал-рэспубліканцаў, 42 сацыялісты, 51 левы рэспубліканец, 62 ўмеркаваныя рэспубліканцы і—192 радыкалы... Гэткім чынам блёк лявіцы будзе мець вялізарную перавагу ў самаўрадах краю, ці-што ўсё роўна—наагул у краю, на мясцох.

Гэтым даецца новая вялікая апора — маральная і фактычная—сучаснаму ўраду.

Але гмінныя выбары не абмяжоўваюцца гэткага роду значэньнем, бо — паводле канстытуцыі — маюць вялікае **палітычнае** значэньне. Трэба ведаць, што з прадстаўнікоў самаўрадоў складаецца амаль не цалком **другая палова** французскага парляманту—**Сэнат**. Дагэтуль—у сучасным складзе Сэнату — радыкальны ўрад мае вельмі моцную апазіцыю „нацыянальнага блёку“, якая ў значнай меры паралiжавала палітычную волю і энэргію левага ўраду ў правядзеньні яго радыкальнай праграмы. Дзеля таго іменна і была гэткай бледнай першая праграмная прамова новага прэм'ера Пэнлевэ, ня гледзячы на вялікую прамову яго блёку на выбарах у Сойм. І вось цяпер, пасьля выбараў у самаўрады, можна лёгка заўважыць, як адразу пачаў крапчэць голас ураду, а перад усім голас найбольш актыўнага яго прадстаўніка — міністра фінансаў **Кайо**.

Кайо ў апошніх сваіх прамовах у фінансавай камісіі Сойму пачаў зусім выразна і рашуча дыктаваць сваю фінансавую волю **абедзьвюм палатам**. Ён патрэбаваў ня толькі прыняць яго бюджэт на **гэты год** у найкарацейшым часе, але заявіў, што ў яго ўжо гатовы (?) бюджэт на 1926 г., які павінен быць прыняты ў канцы сёлетняга году. Тады ён патрэбуе ад парляманту (абедзьвюх палатаў) ужо ў пачатку 1926 г. прыняцьця цэлага яго праекту фінансавай санацыі краю.

Відаць,—запраўды французскі левы блёк крэпка дзержыць уладу, калі глядзіць на 2 гады наперад!..

Але ці ўсё гэта дае запраўды якую гарантыю аздараўленьня французскіх фінансаў?

На гэта адказ пакуль-што вельмі кароткі— усяго ў двух словах: **вайна ў Марокко**.

Што там казаць—кепска казаў у Парыжу польскі ваенны міністар — гэтулькі скандалу нарабіў і алярму. Але запраўды было-б ляпей, каб не адказываў зусім і мін. замежных спраў. — Толькі да аднаго скандалу дадалі другі.

Новы прэзыдыум клюбу „Wyzwolenie“.

Пасьля выступленьня лідэра „Wyzwolenia“ п. Рудзіньскага на бюджэтнай дыскусіі ў Сойме, ён сам падаўся ў адстаўку, а галасаваньне „даверыя“ яму дало роўныя лічбы „за“ і „проці“. Тады ўвесь прэзыдыум падаўся ў адстаўку, і быў выбраны новы. — Старшынёй выбраны п. Сталярскі, віцэ-старшынямі — Валерон, Недзельскі, Шафранак і Татарчук.

У польскай школе...

У кракаўскай гімназіі вучань у часе лекцыяў — пасьля адмовы вучыцеля вызваць яго — пусьціў сабе кулю ў сэрца.

Загранiцай.

Зьезд меншасьцяў у Літве.

У Літве, дзе, паводле польскіх газэт, гэтак „катуюць“ і „душаць“ меншасьці, а перад усім палякоў, аднак-жа мог адбыцца зьезд, склiканы парляманцкім блёкам нацыянальных меншасьцяў. На павестцы зьезду стаяла пытаньне аб літоўскай мове ў школах меншасьцяў.

Ці-ж можна лятуцець, каб такі зьезд мог адбыцца ў Польшчы пана Ратайскага і Ст. Грабскага.

Новы Выканаўчы Камітэт ССРР.

16/V на агульным зьезьдзе Радаў ССРР выбраны новы Выканаўчы Камітэт, складзены з 600 дэлегатаў. У склад яго ўваходзяць, паміж іншымі, Калінін, Рыков, Сталін, Бухарын, Зіновьев, Троцкі і інш. (ПАТ)

Самагубства Савінкова.

Газэты падаюць паведамленьне „Росты“, што Барыс Савінков, які, як аказываецца, знаходзіўся ў вастрозе, закончыў жыцьцё самагубствам.

Даведаўшыся ад ураду вастрогу, што ня можа спадзявацца на перагляд яго працэсу, Савінков выскачыў з пятага паверху і забіўся на сьмерць. Перад тым ён напісаў пісьмо, у якім кажа, што недаверые да яго радавае ўлады пазбаўляе яго магчымасьці працаваць,—дык лепей ужо сьмерць, як бязьдзейнасьць.

Сьмяротны прысуд польскім паліцыянтам у С. С. Р. Р.

2 польскія пагранічныя паліцыянты, Рудко і Абрамовіч, якія перайшлі граніцу каля Менску, каб завясьці зносіны з чырвонай арміяй, былі засуджаны на 5 гадоў турмы. Пасьля іх пратэсту адбыўся новы суд, які засудзіў іх на сьмерць.

Чэмбэрлен аб крўдзе Нямеччыны.

Амэрыканскія газэты апублікавалі мэмарыял, які Чэмбэрлен падаў габінэту яшчэ 20-га лютага. У гэтым дакумэнце англійскі міністар замежных спраў выразна прызнаў, што стварэньнем „данцыгскага калідору“ і падзелам Горнага Сьлёнску Нямеччыне зроблена вялікая крыўда, якая павінна быць у будучыні папраўлена.

Антыпольская дэманстрацыя ў Усходняй Прусіі.

У Кенігсбэргу—пасьля хаўтураў ахвяр чыгункавай катастрофы нямецкага цягніка ў польскім калідоры — адбылася вялізарная дэманстрацыя з учасьцем больш 2.000 асоб, на якой трэбавалі павароту да Нямеччыны адарваных ад яе і адданых Польшчы чыста нямецкіх зямель.

Гэткія-ж самыя маніфэстацыі адбыліся ўва ўсіх местах Усходняй Прусіі.

Урачысты ўезд Гіндэнбурга ў Бэрлін.

11 траўня прэзыдэнт Нямеччыны Гіндэнбург прыехаў з Ганновэру ў Бэрлін.

У той-жа дзень прэзыдэнт прыбыў у Бэрлін, дзе на прасторы 6 кілямэтраў разцягнуліся вітаўшыя яго дэлегацыі і публіка — ўсяго лікам больш 200.000 асоб. Усе дэлегацыі былі аздоблены сьцягамі і ўстужкамі былой манархіі... (?) Толькі на ўрадавых будынках былі сьцягі Рэспублікі.

Ніякіх выпадкаў у час прыезду ня было.

Пасьля зламэньня прысягі Гіндэнбург заявіў, што задачай яго палітыкі будзе аб'яднаньне і злучэньне ў адзінае цэлае ўсіх нямецкіх зямель...

Прысяга Гіндэнбурга.

13-га траўня ў раскошна прыбранай салі парляманту Гіндэрбург прысягнуў, як прэзыдэнт, на вернасьць Нямецкай Канстытуцыі.

Камуністычныя дэпутаты пакінулі салю з крыкам: „Хай жыве нямецкая камуністычная Радавая Рэспубліка“!..

Старшыня парляманту сацыял-дэмакратаў Лебэ сказаў прывітальную прамову. Новы прэзыдэнт, дзякуючы, заявіў, што парлямант і прэзыдэнт—прадстаўнікі сувэрэннасьці народу, у чым — найглыбейшы зьмест Канстытуцыі...

Беларусь.

Беларусь — Айчызна мая!. Гэта-ж Ты — мая зямля родненька, дзе ўгледзіў сонца і дзе пазнаў сьвет, дзе бацька, браты і дзе матка міла ў Беларускай мове гаварыць вучыла...

Беларусь — Айчызна мая! Ты — гэта вёскі з убогімі хаткамі і мнагалюдныя гарады, сярод палёў зялёных, саджаных ад гадоў у гады. Гэта рэкі і лясы, нівы й сенажаці, дзе песьню надзеі сьпяваюць жаўранкі...

Беларусь—Айчызна мая! Ты—прадзедаў слава, друк Скарыны, нашыя вялікія пабеды і дух у народзе добры, а стойкі.

Беларусь—Айчызна мая! Ты—гэты дух у народзе, што цудам жыве сярод голаду і холаду. Ты—надзея наша, што мінецца пара зьнемажэньня, і радасьць у кождага ў сэрцы зацьвіце, працаю ў старшых, а песьняю ў дзяцей!

Радаўляны, 25. IV. 25. **Я. Ж.**

Заява Штрэзэмана.

Міністар замежных спраў Нямеччыны, Штрэзэман заявіў журналістам, што, калі Антанта патрэбуе, каб Нямеччына ўвайшла ў склад Лігі Народаў да вырашэньня пытаньня аб умове бясьпечнасьці і да эвакуацыі Кельну, дык Нямеччына адкажа адмовай.

Адозва баўгарскага пасла-селяніна.

Белградзкія газэты зьмяшчаюць адозву баўгарскага дэпутата з сялянскай партыі Велінова—да парлямантаў усіх цывілізаваных краёў сьвету. У сваёй адозве дэпутат „апальнай“ партыі і расказывае аб тых фактах і абставінах у Бацькаўшчыне, якія змусілі яго да эміграваньня з свайго краю на чужыну. Аўтар дае абраз перавароту 9-га чэрвеня, калі цанкавісты захапілі ўладу, і таго тэрору, які з таго часу пачаўся. Паводле Велінова, урад Цанкова з поўнай сьвядомасьцяй выкарыстоўваў „камуністычную небясьпеку“—дзеля таго, каб фізычна зьніштажаць сялянскую партыю, якая зьяўляецца адзінай паважнай і дэмакратычнай сілай у краю. Адозва канчаецца славамі: „я глыбака пераканаены, што дзеяльнасьць ураду Цанкова наносіць страшэнны ўдар самаму прынцыпу парлямантарызму. Я веру, што высокі аўтарытэт усіх парлямантаў можа зрабіць маральны націск, каб зьмяніць страшэнныя варункі палітычнага жыцьця ў Баўгарыі. Адначасна прашу вас усіх, каб дапамаглі вызваленьню з вастрогаў вашых калегаў з баўгарскага парляманту“.

„Высокі аўтарытэт“, „маральны націск“, „дапамагчы вызваліцца братом“. Вельмі пекныя словы, але ўсё гэта—пустыя надзеі.

Сучасныя „браты парляманты“ заткнулі шчыльна вушы ватай і сьпяць сабе моцна на ляўрах на „проценты з сваіх мандатаў“.

Прысуд у справе выбуху ў Сафійскім Саборы.

11 га траўня скончыўся працэс у справе выбуху ў Саборы ў Софіі.

Званар сабору Загорскі, Фрыдман, Абадыев, Ді-

Натхненьне і рыфмы.

Вясна. Несамавіты прыгарадні лес. Выходзе Паэт. Касматыя валасы, дзівачная арыгінальная вопратка, з аднаго боку вісіць аграмадная бутэлька з надпісам „гарніла“, з другога — бутэлька з надпісам „сасновая вада“, за вухам вялікае гусінае пяро, на носе вялікія круглыя акуляры, пад аднэй пахай вялікая тэка з надпісам „паэзія“, у другой руцэ валоча аграмадны чамадан.

Паэт. Так вось тут, здаецца, падхадзячае месца для майго высокага назначэньня: далікатнай працы і надчалавечай місіі. (сядае на пянёк) Охохо, пакутнае жыцьцё паэта! Вось, хочаш-ня хочаш, а ў гэтую перапраклятую сьпякоту валачыся, як марка па пекле, дый шукай натхненьня і рыфмы. А гэта ня так лёгка знайсьці, гэта ня грыб і ня шышка. Вось, глянуў у бок і адразу баравіка нашоў... (нагінаецца бярэць у рукі і адкідае. Нюхае руку) Пху! Або сабака, або сьвіньня згубіла (ацірае руку). Вось, гэную прыгоду душы маеі трэба запісаць у мой дneўнік. (дастае пяро, макае ў чарніла, раскладае папку і піша) „Самы знамяніты паэт Гапук марцовы 13 даты марцовага месяца“... Не, тут дрэнныя абставіны для натхненьня. Няма глыбокага возера, дзе купаліся-б красуньні, і лес зусім ня пахне... (Дастае з чамадана пульвэрызатар і пырскае кругом з бутэлькі „сасновай вадой“). Ух, як пахне сасной—гэта найлепшае паветра для сухотнікаў. Ой, трэба завіхацца, а то вецер разьвеецъ! (сядае і дэклямуе з тэкі, рукамі, нагамі і галавой падтаківаючы словам):

Дзяўчына насіла збаночак
У бары,
У яе задзёрты насочак
Да гары.
Ах, ягады зьбірала
Цап-царап.
На лузе карова мычала
Паміж жаб.
З за куста раптам цыклоп...

(паўтарае) цыклоп, цыклоп... Няма рыфмы, няма натхненьня. Цьфу! (Дастае з чамадана бутэльку з надпісам „Натхненьне 45⁰“ п'ець) О, шэльма, моцная! Цыклоп, цыклоп... Мала (п'ець). Цылкон, поклыя... (путаецца язык. Раптам праразьлівая, скрыпуча-цягучая жаночая песьня) Ах, ах, як чароўна! Пяі яшчэ, яшчэ, німфа лясная... (дырыгуе, узяўшы парасон у рукі).

Баба (ўваходзе, зьбірае шышкі) Каго гэта вы парасонам багаслаўляеце?

Паэт (дастае бінокль і ўглядаецьа на бабу) Фі. А ну павярніся... фі, ні скаду, ні ладу, ані спераду ані ззаду. Што ты тут робіш?

Баба. Работу.

Паэт. Якую?

Баба. Шышкі ў мяшок зьбіраю.

Паэт. А ці ты, дзяруга вясковая, ня ведаеш, што я таксама важная шышка.

Баба. Але я не памяняю на яловую.

Паэт. Што гэта ты чаўпеш?

Баба. Але-ж. А ягомасьць якой трасцай тут займаешся?

Паэт. Я самы знамяніты паэт, такіх паэтаў няма, як я,—мяне ніхто ня знае, пішу толькі для сябе. Я шукаю тут натхненьня і рыфмы.

Баба. Ды ці-ж Рыфка тут! Яна селядцы прадае на рынку.

Паэт. Дзяруга ты вясковая! Рыфма, а ня Рыфка. Вось, можа, ведаеш рыфму да „цыклоп“?

Баба. А адчапіся, ты клоп!

Паэт. Есьць, ёсьць—ты клоп—знамяніта. Дзякуй за рыфму, а за лаянку, дык я табе зараз пакажу (запісывае).

Баба. Гі—гі... ён мне мае паказаць...

Паэт. (запісаў) Што-ж гэта я хацеў рабіць ці сказаць?.. Ага! ты, пэўне, ня ведаеш, што я паэт модэрніст, дэкадэнт, сымваліст, футурыст і іст, іст, іст... Мне патрэбны самыя самаграйныя рыфмы, самая пахучае натхненьне, самая вершатычная паэзія. І дзеля таго ты павінна стануць ракам і мычаць, а я падумаю, што гэта карова, і напішу клясычны сонэт. Ну, станавіся. Я ўжо пачынаю. „На чатырох нагах карова стаіць“. Нагінайся кажу... (нагінае Бабу, тая з лаянкай адмахіваецца і ўрэшце пачынае таўчы нахала) Ой-ой, пакінь, баліць. Рыфма ёсьць! (запісвае і чытае) на чатырох нагах карова стаіць. Ой, ой, пакінь баліць. Пад носам яе расьце шчавук... шчавук... няма рыфмы. Ну яшчэ бабка, яшчэ можа выб'еш рыфму, эх, будзе верш! (Баба б'ець, той паўтарае „шчавук“, урэшце бяз сіл валіцца).

Баба. Црфу! выбіла ўсё з яго натхненьне. (Выходзе. Паэт якісь час ляжыць. Урэшце чухаецца садзіцца і зрывае парык і акуляры).

Паэт. Ну ведаеце іграць на сцэне такога паэтаіста і то горшай пакуты няма, а штож іграць яго ў жыцьці?!. **Л. Р.**

(Заслона).

мітрыеў, Гранчароў, Пэтрыні і Коеў, засуджаны на сьмерць. Даскалоў—на 6 гадоў турмы. Камбуроў — на 3 гады турмы. Абадыеў, Дімітрыеў, Пэтрыні і Косоўскі засуджаны завочна (!).

Сьвятая вайна ў Марокко.

Правадыр марокскіх незалежнікаў, выгнаўшы гішпанскія ўлады з краю, аб'вясьціў „сьвятую вайну" проці Францыі.

Францускія войскі ўсё павялічываюцца. Рыфэны (паўстаўшае племя) ўмацаваліся ў горах. Правадыр Абдул-Керым вярбуе ў сваю армію жаўнераў па ўсім краю.

Немцы сярод марокскіх паўстанцаў.

Францускія газэты пішуць, што сярод марокскіх паўстанцаў шмат пераадзетых па ўсходняму і назваўшыхся кабілскімі прозьвішчамі немцаў. Калі гэта праўда, дык толькі слава ім!.. Бо няхай успомняць францускія газэты, сколькі французаў білася дабравольцамі ў вызваленчай вайне Амэрыкі проці Англіі, ці—вайне Італіі проці Аўстрыі... А лёрд Байрон быў адным з правадыроў грэцкага паўстаньня проці Турцыі і г. д. Чаму-ж толькі дрэнна цяпер усё, што робяць немцы?!.

На канфэрэнцыі аб разбраеньні.

На канфэрэнцыі ў справе абмежаваньня таргоўлі ваеннымі матар'яламі прызнана ўжо, што аэрапляны (ваенныя), бранявікі і браняносцы—не „ваенны матар'ял", дык таргоўля імі дазволена. Спрэчкі ўзьняліся аб тым, ці лічыць ваенным матар'ялам танкі і падводныя лодкі.

Можна з гэтага ўцяміць, як канфэруюць—у справах міру ў Жэневе ўрадавыя прадстаўнікі... браняносцавых, аэраплянавых і інш. „каралёў" вялікіх дзяржаваў—усіх гэтых Армстронгаў, Крэзо, Вінкерсаў і інш., запраўднымі — экспазітурамі якіх зьяўляюцца ўсе пацыфістычныя ўрады Эўропы.

ХРОНІКА.

Пасол Кахановіч зрокся мандату. Былы сябра Беларускага Пасольскага Клюбу, Міхал Кахановіч, як паведамляе „Dz. Wil." зрокся мандату.

На яго мейсца ўвойдзе ад Наваградчыны чародны кандыдат грам. Сабалеўскі.

Вастрожныя зьдзекі над беларускім рэдактарам. Як ведама, паважаны беларускі працоўнік А. Войцік, былы рэдактар „Сялянскае Долі", зачыненае ўладай, ад сьнежня 1924 г. знаходзіцца ў Лукішскім вастрозе, чакаючы суда, які нет ведама, калі йшчэ будзе. Вось-жа нядаўна вастрожнае начальства за нейкую „правіннасьць" пазбавіла яго права атрымліваць звонку сваю бялізну і ежу і пасадзіла выключна на арыштанцкі паёк—ажно на працяг 10 тыдняў (да 11 га ліпня). Грам. Войцік пазбаўлены так-жа права бачыцца з сваімі,—відаць, затым, каб ня мог іх паведаміць аб зьдзеках над ім.

Паны дэпутаты! Няўжо-ж ня зьвернеце на гэта належнае ўвагі?..

Аляксюк напамінае аб сабе. У абшарніцкім „Słowe" лішне добра ўжо вядомы беларусам Аляксюк ізноў прабуе выступіць, як „палітычны дзеяч". Абляўшы дэпутата кс. Станкевіча і ўвесь беларускі рух, як сацыяльна-клясавы, пан Аляксюк „заляцаецца" да польскай буржуазіі, заяўляючы аб сваей веры ў яе „задзіўляючую палітычную інтуіцыю" і ў магчымасьць стварэньня панска-мужыцкае ідыльлі, пад відам угоды „ўсяго беларускага народу" з палякамі.

Увесь беларускі народ ужо даўно — бо ў часе выбараў у так званы „Віленскі Сойм"—даў належную адправу „аляксюкоўшчыне", і яго сьмешнае імкненьне заняць роль нейкага „ўсенароднага правадыра" дзеля правядзеньня згоды з польскай буржуазіяй можа разьлічаць на наіўнасьць хіба толькі... польскае стараны!..

Але-ж пану Аляксюку хіба толькі аб гэта і йдзе...

„Кваліфікацыі" польскіх настаўнікаў. Як ведама, улюбленай падставай дзеля адмовы дазволу на беларускія школы зьяўляецца ў.... паноў школьных інспэктароў легенда аб ... адсутнасьці выкваліфікаваных настаўнікаў-беларусаў.

Друкаваныя ў нас вынікі анкеты Цэнтр. Бел. Школьнае Рады паказалі, што якраз запраўды выкваліфікаваных і з паважным стажам настаўнікаў у нас хапіла-бы дзеля адкрыцьця зразу некалькіх сотняў школ. Дык жа цікава даведацца, як выглядаюць кваліфікацыі польскіх вучыцялёў—прыкладам у Віленшчыне?

„Słowo" публікуе даныя аб гэтым за 1924 год. Аказваецца, што з агульнае лічбы 1933 польскіх вучыцялёў народных школ Віленшчыны **ня мелі кваліфікацыі 774, або 40 працантаў!..**

Характэрна, што найбольш некваліфікаваных вучыцельскіх сіл—у тых паветах, дзе пераважаюць „nauczycielki". Ня дзіва: даволі быць ксяндзоўскай гаспадыняй (Мані — Франі пад Радашкавічамі!), каб пан Гонсёроўскі зацьвярдзіў такую кандыдатку на становішча вучыцелькі...

Каб так школьныя ўлады адносіліся да беларусаў, дык мы напэўна маглі-бы адчыніць тысячы школ у кожным ваяводзтве!..

Сьмяротныя прысуды. У сувязі з нападам на падлясьнічага ў Хамінках 2/III с. г. даразны суд у Пінску засудзіў на сьмерць за ўчасьце ў нападзе Аляксейчука Міхася і Мышковеца Давіда. Прысуд выкананы 7/V 1925 г.

Абвінавачаны Лыганоўскі Міхась алданы звычайна суду.

Зайкевіч Язэп апраўданы.

Лясныя пажары на Беларусі. Пачаліся на Беларусі пажары лясоў.

8 га траўня ў пав. Віленска-Троцкім, у маёнтку Баранава пачаўся пажар, пашыраючыся ў напрамку Новасьвянцянаў. Згарэла больш 4 квадратных кілямэтраў лесу.

6-га траўня загарэўся лес ля вёскі Баруны, Браслаўскага пав. Пагранічнікі хутка загасілі пажар.

У Ашмянскім пав. Палянск. гміны спалілася 50 дзесяцін лесу ў маёнтку Крымляны.

У тым-жа павеце гарэлі лясы абшарніка графа Чапскага.

Фальшывыя 50-злоткі. У Кракаве выкрыта фабрыка фальшывых 50 злотак. Падроблены яны блага, але трэ ўважна глядзець, калі бярэш.

Карэспандэнцыі.

На фальварках п. Гонсёроўскага.

(З *Дзісеншчыны*).

Апошні выпадак у Вільні ў гімназіі Лелевэля мо' нарэшце і праканае каго патрэба, што на „фальварку" пана Гонсёроўскага „гаспадарка" ўсьцяж пагаршаецца,—ад самага нізу і да асобы самога пана куратара. Аб апошнім паўне вельмі шмат чаго будзе апавядаць, пад старасьць, пан Рахальскі—сваім унукам.

Крыху застанаўлюся каля выпадку ў гімназіі Лелевэля. Калі-б гэта здарылася даўней у царскай гімназіі, дык напэўна цяперашнія „нашыя прыраджоныя гаспадары" назвалі-б гэты выпадак „чынам патрыятычным",—бо вучні Лаўрыновіч і Обрампольскі—палякі. Калі-б гэтак кінулі бомбу ў якой гімназіі беларускай,—дык у 24 гадз. ад гэтай гімназіі астаўся-б толькі ўспамін, а вучыцялі і вучні мелі б „лекцыі" на Лукішках. Напэўна-б і правыя, і „мілыя пэпэсы" закрычалі аб замаху на цэласьць тэрыторыі Польшчы, а на нашых абшарах пачалося-бы „вылаўліваньне" бандытаў—асабліва з дэкляарацыямі на сваю родную школу.

Але, усё гэтае здарылася „ў сваіх". Дык і крычэць няма чаго, і шукаць няма чаго, і заграніцу гойкнуць неяк...

Але ўсё гэта сталася ад нас далёка— так сказаць у самым „двары" пана куратара. Толькі-ж і па малых „фальварачках", г. ё. у школах народных, „гаспадарка" зусім дрэнна.

Як апавядалі бацькі вучняў Празароцкае школы, дык настаўнік апошняе пан Войцікевіч (у якога, кажуць, часамі „ня ўсе дома") хацеў забавіць сваіх гадунцоў і па занятках павёў дзяцей за 5 вёрст на маёўку. Толькі дзеці, ад раньніцы ня еўшы, на паўдарозе справілі плач (бо ёсьць і малышы па 7—8 гадоў), а была ўжо гадзіна папаўдні. Тады пан „вучыцель" пазволіў дзяцям ісьці дамоў, а сам вярнуўся ў Празарокі. Інакш сказаць: кінуў дзяцей у полі — рабіце, што хочаце. Вялікшыя сяк-так трапілі дамоў, а малыя дык нагараваліся — бо заблудзіліся, пасьціралі ногі. Гэтак два хлопчыкі Апітёнкі з засьценка Марушко блудзілі па палёх да вечару і ледзь трапілі дамоў, а матка ўжо мелася бегчы ў паліцыю мэльдаваць прапажу дзяцей.

Лепш-бы ўжо пан Воцікевіч заняўся гаспадаркай на сваей асадніцкай „дзяльніцы", якую мае тут-жа ў Празароках, а не асьветай на „фальварку" куратара. Ды часам якому беспрацоўнаму інтэлігенту трохі і крыўдна, што каму даюць і па два кускі хлеба, а хто ня мае й аднаго.

Адным словам, на кішэнь бедака-селяніна добра йдзе і асьвета і „Прасьвета". **Зязюля.**

Трэцяга і пятага траўня.

(*М-ка. Шаркаўшчына, Дзісьненскага пав.*).

На сьвята канстытуцыі 3-га траўня ў нас было сабраўшыся вельмі многа народу. Ішоў сюды, хто на сьвяткаваньне, а хто толькі паглядзець (бо ў нядзелю). Ішлі вучні ўсіх школ пад кіраўніцтвам сваіх вучыцялёў і пад сваім школьным штандарам. Ішла пажарная каманда, з'арганізаваная з шаркаўскай моладзі (а найбольш з жыдоў). Доўгі час хадзілі па мястэчку з песьнямі. Нарэшце, затрымаўшыся на пляцу, адзін з паноў, Федоровіч (з двара Базыльполь) сказаў вельмі салодкую прамову (ведама для паноў) і заклікаў працоўны народ да зьяднаньня з панамі ў сьвяткаваньні 3-га траўня. Пасьля пайшлі ў пажарны барак, і доўгі час разнасіліся крыкі: „niech żyje"! А хто?—Ведама-ж: не працоўны народ...

А 5-га траўня той-жа пан Федаровіч у тых-жа самых жыдкоў, каторыя крычалі „niech żyje" выстраліў чатыры разы з рэвальвэру — за тое, што гналі быдла на сэрвітут, вечна да іх належаўшы...

Паночкі, мы ведаем, што вы патрыёты, але... сваіх маёнткаў, а ня Польшчы! Бо вы сваімі паступкамі для яе робіце брудныя паперы на ўвесь сьвет.

Гаротный.

Дасьвяткаваліся!

(З *Горадзенскага пав.*).

У вёсцы Дубне, пасьля маніфэстацыі 3 мая, уладжанай наезднымі палякамі-ўрадоўцамі і вучнямі польскіх школ, у гміне завялі забаву, якая скончылася скандалам. Пасьля добрае папойкі, пачалі біцца паліцыянт з войтам; а госьці давай бог ногі! Вясковая моладзь вельмі сьмяялася, гледзючы, як поп з дыякам уцякалі, падняўшы полы! Паліцыянты вельмі брыдкімі славамі лаялі гміннае „начальства", ды асабліва дакаралі яго тым, што ён — беларус, значыць — бальшавік. **Ачавідзец.**

Змаганьне за родную школу.

На чорную дошку.

Нясьвіжскі пав. Школьны інспэктар у Нясьвіжы 17 красавіка г. г. адмовіўся выдаць паквітаваньне паўнамоцніку в. Лянь тэй-жа гміны Тарасу Чычко, які здаваў 38 дэклярацыяў на 65 дзяцей аб ператтварэньні істнуючай польскай школы ў беларускую, кажучы, што наагул пваквітаваньняў не дае; інспэктар казаў няпраўду, бо перад тым выдаў пакрітаваньне паўнамоцніку в. Іванава, Вайвілавічы, Альхоўка і інш.

Каб не прапусьціць тэрміну, паўнамоцнік мусіў здаць дэклярацыі без пакрітаваньня.

Гэты-ж самы **інспэктар** у тэрміне ад 31 сакавіка да 21 красавіка два разы адмовіўся прыняць дэклярацыі ад паўнамоцніка в. Грускова, Своўскай гміны, кажучы, што няма яшчэ распараджэньня прымаць дэклярацыі ў прадоўжаным тэрміне. Паўнамоцнік мусіў пераслаць дэклярацыі праз пошту 18 красавіка, каб не прапусьціць тэрміну.

Пружанскі пав. Вучыцелька польскай школы ў в. Асавец, Селецкай гм., п. Баторская агітуе за польскую школу: ходзіць па хатах і зямлянках і абяцае дрэва на пастройку тым, хто падпішацца на польскую школу. Жыхары ведаюць цану гэтых абяцанак і, ня гледзячы на сваю беднасьць, цяжкае жыцьцё ў зямлянках, ніводзін не падпісаўся, бо ім найдаражэй сваі дзеці, якіх хочуць вучыць у сваей роднай беларускай мове. Яны падалі інспэктару дэклярацыяў на 62 дзяцей.

Школьны інспэктар Пружанскага павету таксама езьдзіць па вёсках, заклікае да сябе ў асобны пакой тых бацькоў, якія склалі дэклярацыі аб жаданьні беларускай школы і перш ласкамі, а пасьля штрафамі і арыштамі дамагаецца, каб падпісаліся на польскую школу.

З Пружаншчыны. У нашым Пружанскім павеце жыхары шмат склалі дэклярацыяў аб жаданьні беларускай школы. Трэба сказаць, што ў нашым павеце войты менш спраціўляліся пры зацьверджаньні подпісаў. За гэту паслухмянасьць да жыхароў яны, мусіць, дасталі добрага нагачяя ад начальства, якое прыказала паправіць сваю памылку, каб ўратаваць польскія школы.

Усе вучыцялі, як з тутэйшых беларусоў, так і панасланыя з Польшчы, па загаду Інспэктара, усякімі спосабамі намаўляюць бацькоў, злажыўшых дэклярацыі, каб ўзялі іх абратна, а падпісаліся, што жадаюць польскай школы. Бачучы, што вучыцялём не ўдаецца абаламуціць ужо сьвядомых сярмяжных змагальнікаў за сваю родную школу, на дапамогу ім пушчаны і войты. Разам з вучыцялямі яны ездзяць па вёсках і выдумліваюць усё новыя і новыя спосабы, каб не дапусьціць да нараджэньня беларускай школы.

То даюць дрэва на выбудаваньне школы, то абяцаюць зямлі тым, хто вазьме назад сваі дэклярацыі, то запужваюць штрафамі, то арыштамі і г. д., і г. д. Урэшце ідуць адкрыта на абман. Так, прыкладам, вучыцель польскай школы ў в. Бузакі гм. Добочынскага, нехта Пётр Місюля разам з войтам Рагажынскім Адамам прыехалі ў в. Труханавічы, склікаюць бацькоў і намаўляюць, каб хутчэй падпісьваліся на польска-беларускую школу, бо ў суседней вёсцы Стаях, што ўсе гатова, каб адкрыць новую школу, а ў Труханавічах старая школа зачыніцца.

Баючыся, каб не перавялі школы ў суседнюю вёску, некалькі жыхароў далі падпіску. Не вядома, папсуюць яны гэтаю здрадаю справу беларускай школы ў Труханавічах, ці не, але цяпер ужо ўсе добра зразумелі, што гэта быў абман, што па вёсках езьдзяць вучыцялі, войты інспэктары і не адчыняюць тэй школы, якую люднасьць хоча, а абманам, пагрозамі абяцанкамі і інш. сілком пакідаюць чужую школу.

Найгорш робяць нашы вучыцялі—„браточкі", якія за грошы служаць чужынцам, абманваючы сваіх братоў бацькоў, дзядзькоў, суседзяў. Народ крыўдзіцца на іх і запісвае на чорную дошку. Гэтакую заслугу здабыў вядомы нам вучыцель Пётр Місюля, якому памагаюць вучыцялі Супруновіч з вёскі Жадзены, Міхась Карпюк з в. Котра і інш.

Не, панове, Вы раз абманеце, а больш вам не ўдаецца. Мы-ж да канца будзем змагацца за сваю родную школу! **Дэклярант.**

Паштовая скрынка.

Падпішчыку 994. Газэту, якую Вы жадаеце атрымаць,—даставаць немагчыма.

Грам. Селяніну. Карэспандэнцыя атрымана, напішэце прозьвішча і точны адрэс таго Грамадзяніна, аб якім вы нам пішаце.

Падпішчыку № 614. Усе дакумэнты напраўляюцца праз пасольства С. С. С. Р. Варшава Nowo-Senatorska Nr. 1.

Грам. М. Роднаму. Карэспандэнцыя атрымана, да нашае газэты не падходзіць. У такіх справах пішыце да часопісі „Праваслаўны Беларус", якой яна адаслана намі 15/V 1925 г. Адрас: Варшава, Прага, Зыгмунтовска 13.

Рэдактар-Выдавец Антон Пракапеня.

Друкарня Н. Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.